VILNIUS. Sekmadienis, 1928 m. Rugsejo mėn. 16 d. II metai.

VISU ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITES!

Pirmyn!

№ — 17 (24)

*Kas vergo retežių nedrįsta numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.*

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrzynka Nr. 115. Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

EINA DU KARTUS Į MĖNESĮ

Interesantus redakcija priimineja kasdien, išskiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p. Adr.: Niemiecka 1, Hotel Sokołowskiego.

Nuo romantizmo prie realizmo.

Atsilikusiam musų krašte idiliškas romantizmas visuomet turėjo persvarą visose gyvenimo srityse Toms romantiškoms iliuzijoms pasidavusi musų neskaitlingoji intelegentija, visada buvo pratusi į savo krašto tautiečius žiureti kaipo į brolius, visai neatsižvelgiant į tai, kokiam jie visuomenes sluoksniui priklausė socialiu bei ekonominiu atžvilgiu. Vienu žodžiu, musų krašte buvo visai netaip, kaip visame pasauly. Tai labai gerai suprato visokio plauko spekuliantai-inteligentai ir pasinaudodami ta romantiška nuotaika, vis tik kirpo „kvailą“ liaudį. Kirpo taip pat „broliškai“. Besikumojantieji musų inteligentai vaizdavosi nepriklausomą Lietuvą tokia šalimi, kur „brolis“ „brolio“ neskriaus, buože ar dvarininkas „bučiuosis“ su darbo žmogumi ir t. t. Todel visai suprantama, kodel ir mūsų politinis gyvenimas pradžioje Lietuvos kurimosi buvo taip persisunkęs „brolišku“ naiviu romantizmu, kad net valdžioje vienu kartu rado galimu buti senesnieji musų krašto veikejai visų pažiurų. Toks reiškinys musų krašto politiniame gyvenime buvo visai nenormalus, bet suprantamas, turint galvoj lietuviškas sąlygas. Bet ačiu realiam aplinkumos gyvenimui, romantiškos iliuzijos jau nuo 1919 m. pradėjo bireti. Jas pradėjo keisti realizmas ir grynai klasines pažiuros į gyvenimą. Musų visuomenej vyko bent kiek aiškesnė klasinė diferenciacija. Lietuviškas darbo žmogus greit pajuto ant savo kailio savo „brolio“—buožes „brolišką“ ranką“. Gyvenimas ištiesų kai ką buvo pamokęs. Bet kai kam ir gyvenimo pamokos nieko negelbejo. O tų nemokšų tarpe atsidurė ir Valstiečių liaudininkų partijos vadovybe. Ji visą laiką nežinojo, kur jos vieta politiniame gyvenime Todel ji blaškėsi iš kairės dešinėn ir vel atgal. Dėjosi tai su krikdemais, tai su socialdemokratais. Visą tą partijos vadovybes blaškymasį sekė kairejančios mases, kurios paskutinej savo konferencijoj, įvykusioj 1926 m. gruodžio pradžioj, griežtai nusistatė, kad liaudininkai **teitų koalicijon tik su socialdemokratais.** Bet „vadai“ masių nepaklausė. Jiems dar nebuvo išrukusios romantiškos miglos iš galvų. Todel šiandien, praslinkus nuo to laiko veik porai metų, mes matome, jau griežtą ir atvirą pasmerkimą tų, kurie apvylė liaudį. Tas reiškinys yra itin įsidemėtinas ir svarbus politiniame musų krašto gyvenime. Iš žemiau spauzdinamo eilinių liaudininkų pareiškimo savo partijos vadovybei, matome, kad liaudininkų mases, kaip mums nekartą savo laikrašty teko pabrežti, yra revoliucines mases, kurios ištiesų atstovauja revoliucinę Lietuvos demokratiją. Jos senai atsisakė nuo romantiškų iliuzijų ir atsistojo ant realaus gyvenimo pagrindo, t. y. ant klasinio pagrindo. Tuo įvykiu gali tik pasidžiaugti revoliucinė Lietuvos demokratija, kuri šiandien gyvena viena mintimi, **kad greičiau nušluoti fašistinę diktaturą ir įgyvendinti Lietuvoj demokratiją.** Tas uždavinys bus tuo greičiau atliktas, juo sparčiau stosis mases ant revoliuciniai-demokratinio pagrindo. O šiandien kaip tik Lietuvos darbo žmonės eina ta linkme ir eis tol, kol bus sutriuškinta fašistine diktatura, kuri jau gana kankina musų krašto liaudį. Tie visi reiškiniai, musų politiniame gyvenime yra ne kas kitas, kaip didelis žingsnis pirmyn **nuo romantizmo prie realizmo**, t. y. **prie griovimo senų supuvusių romantiškų iliuzijų, kurios trukde musų gyvenimui**

žengti pirmyn. Labai gerai, kad tie reiškiniai pasireiškia šiandien, nes nauja visuomeninių jėgų diferencijacija bus kaip tik **pagrindas, ant kurios kursis ir naujoji revoliuciniai— demokratiška Lietuva** — nuvertus fašistinę diktaturą.

Pasilikdami balsą tuo klausimu kalbeti ateity, mes dabar užleisime vietą revoliucinių liaudininkų pareiškimui, kuris yra ne tik svarbus politinis dokumentas, bet kartu ir revoliucinis liaudies masių balsas.

Parsidavelių ir provokatorių darbai.

(Eilinių liaudininku balsas).

„Dabar jau visiems aišku, kodel musų visuomene atsidure fašistų rankose. Viena, kad liaudis per daug pasitikejo vadais; antra, vadai neatatiko savo pareigoms — visi buvo, liaudies terminu sakant, lepses, fašistams parsidaveliai ir demokratines liaudies provokatoriai, kurie 17 gruodžio pardave Lietuvos liaudį budeliams-fašistams. O šiandien sededami su fašistais bendroj kedėj laižo fašistams padus, vesdami su jais derybas del sudarymo koalicijos, kad tik vel patekus į valdžią.

O kiti partijos nariai ir keletas neparsidavusių vadų puva fašistų-inkvizitorių katorgoj, kiti žuvę, o dar kiti—mes apleidę namus bastomes po užsienius dirbdami kruvinomis rankomis del pragyvenimo,—tačiau mes to nebijome, dirbsime visokį darbą ir nenustojamai kovosime. Kaip gyvenimo praktika rodo, visų pirma reikia apsivalyti nuo tu, kurie virto parsidaveliais ir provokatoriais, kurie savo darbais baisesni už fašistus. Baisesni todel, kad sąmoningai provokuoja liaudį. Pavyzdin, jei fašistas kalba provokacinę kalbą, tai visi žino, kas jis per vienas, bet jeigu M. Sleževičius kartoja kasdieninius fašistų žodžius studentų varpininkų susirinkime, tarp kitko sakydamas: („Liet. Žin." Nr. 111 geg. 23 d.) „kad demokratijos atstovai neturejo vidujinės atsparos ir disciplinos, ko nedave ne kraštas. Demokratija, be to, pas mus neturejo tvirto pagrindo. Ji remesi daugiausiai neorganizuotais kaimiečiais ir, įvykus kriziui, neturejo realios pajegos atsispirti".

Jeigu Sleževičius nesigedi sakyti tokius žodžius, kokius tegali sakyti tik tironas ant savo baudžiauninko, kuris neigia asmens ir visuomenes teises.

Todel mes jusų klausime: 1) Kas 1926 metais Sleževičių pastate seimo nariu ir ministerių kabineto pirmininku? 2) Kas 1926 metais rugsejo, spalio ir lapkričio menesiais siunte raštus, griežtus reikalavimus (Taurages, Kedainių, ir kitų apskričių) Valstiečių Liaudininkų Centro Komitetui ir Vidaus Reikalų Ministeriui Požėlai, kad imtųsi valdžia griežtų priemonių pries fašistus, kurie apt gatvių šaukė nuversti ginklu teisėtą valdžią? (Į tą atsakydavo, kad viskas tvarkoj, o seime Sleževičius pats pasake, kad mes atremsime bent kokią jegą—kaip iš desines, taip iš kaires). 3) Kas 1926 m. gruodžio menesio pradžioj per Valstiečių Liaudininkų partijos visuotiną susirinkimą Kaune reikalavo iš tuometinio ministerių kabineto pirmininko Sleževičiaus imtis griežtos kovos su fašistais, ir delko Sleževičius prakaituodamas ištisą valandą aiškinosi? 4) Kas 1926 metais spalio menesy reikalavo Kretingos fašistams griežtos bausmes, o tuometinis teisingumo ministeris Sleževičius per savo žemesnius valdininkus nubaude tik po 2 — 3 menesius? ir 5) jau faktui įvykus (po 17 gruodžio fašistų sukilimo, kitaip sakant, Sleževičiaus. Z. Toliušio ir Ko. pardavimo) radosi žmonių (už kurių nugaros stovejo demokratiškai išaukleti organizuoti kaimiečiai-kareiviai), kurie civiliai apsirengę, atėję pas prezidentą Grinių reikalavo įsakymo, kad nušluoti fašistus, bet Lašas, Strimaitis, Z. Toliušis su Ko. prezidentui Griniui atneše Voldemaro laišką, kad jis, Voldemaras, valdys demokratiškai ir sykiu su fašistais priverte atiduoti valdžią Smetonai ir Voldemarui. Tai kur gi teisybe, kad jus pampuojate žmonems į ausis, kad nebuvę realios pajegos ir kaimiečiai, girdi, neorganizuoti buvę. Gal but manote vel kokį politinį manevrą su liaudimi, kaip padarete prieš 17 gruodzio sukilimą. 1926 m. gruodžio mėnesio 4 d. Z. Toliušis tiems patiems studentams varpininkams laike tokią paskaitą, kur tuoj, dar prieš 17 gruodžio, kiti studentai rase savo draugams, kad Z. Toliušis kalbejęs kaip patentuotas fašistas.

Jus manote, kad šiandien dar liaudis nesupranta jusų judošiško darbo. Ne, ji suprato ir užuodė tą užkastą šunį dar pries pasirašant jusų su fašistais pardavimo „aktą", kur išlaiko ruošėties sau dirvą. Bet veltui, ateis laikas, kada liaudžiai pritruks kantrybes ir mandagumo ir ji jus, kaipo niekšus, pasodins į kaltinamųjų suolą. Tada advokatų juridines teoremos jums nepades.

Jeigu aukščiau minetus reikalavimus state kaimiečiai, jų išaukleti vaikai ir tiesioginiai rinkti atstovai, tai kaip šiandien Sleževičius gali drįsti juos vadinti „neorganizuotais kaimiečiais" (žinoma, fašistų agentai visi taip daro).

Pasirodo, kad Sleževičius ir Ko. dar didesni diktatoriai, kaip Voldemaras, nes Voldemaras valdžią nupirko iš Sleževičiaus, todel nieko stebetino, kad su liaudies teisemis ir nesiskaito. Bet Sleževičių pastate liaudis ir dar dave reikalavimus ir nurodymus, o jus drįstate šiandien neigti ir paminti liaudies teises, visai su ja nesiskaitydami ir dar provokuodami.

Darbo liaudis, kuri dieną naktį dirbdama maitina pasaulį, jus išrinko savo atstovais, kur prisižadejote ginti jų reikalus. Bet veltui... Jus viską pamiršę, gruodžio 17 d. artinantis, taretes su buržuazinemis ir kademiškomis partijomis (Tautininkų, Ukininkų S-ga ir Ukininkų partija) sudaryti vyriausybę. Kad tam sudarymui butų pamatas, žinoma, akims apdumti, visi susitarę suruošet 17 gruodžio perversmą. Bet patys tapotę apgauti, kaip kademai su tautininkais vieni be jusų sudare vyriausybę. Už tai ne veltui tarp Musteiko ir Z Toliušio ką tik neįvyko dvikova del nekvietimo Valstiečių Liaudininkų į valdžią. Ta žinia į mus trenke kaip perkunas, kad tautos pardavikai šiandien su fašistais gerdami darbo žmonių kraują netyli, bet vel eina su provokacinemis kalbomis į sveiką liaudies inteligentija — studentus. Studentai tokiam prelegentui turejo tik spiauti į veidą ir pasmerkti, kaipo provokatorių ir sąmoningą fašistų agitatorių, kuriuos Sleževičius vadina „neorganizuotais kaimiečiais".

Nemanykite, kad suprovokavus demokratinę liaudį pavyks jums pasiteisinti ir vel toliau provokuoti. Ne, to nebus!

Su fašistais, provokatoriais ir antidemokratais šiandien žodis — per mažas kovos įrankis, bet reikia vartoti (anot paties Sleževičiaus) reali jega — ginklas, kurio visi provokatoriai bijo.

Jus patys save vadinote demokratais ir liaudies gynejais, bet liaudis jus vadina demokratijos pardavejais, nes Pajaujį, Tornau Kauneckį ir kitus, tikrus demokratijos gynejus, jus niekšiškai išdavet fašistams, kurie butų išgelbėję demokratinę liaudį, nes jie tą realią jegą jau buvo sudarę, kurios jus „neradote".

Apie Taurages sukilimą šiandien daug kalbeti ir jo esmę aiškinti daug neverta, nes jis **vis tik yra priesfašistinis žygis ir liaudies jegos pasireiškimas, po kurio ir jusų partijos žmones fašistai inkvizitoriškai kankino, o jus tuo tarpu** (Z. Toliušis ir

Strimaitis) ejote pas Voldemarą, kaip Pilotas rankų nuplauti, o tuo remdamies fašistai lengviau visiems primete komunizmą.

Kuomet belatraujant didžiausias lietuvių demokratines visuomenes smaugejas ir kraugerys fašistų CK pirmininkas L. Noreika buvo kito fašisto užmustas, tai Z. Toliušis, prisidengdamas profesijos bendrumu, liejo ant jo kapo ašaras ir sake karštas kalbas jį garbindamas ir jo gailedamasis.

Mes šiandien bastydamiesi po svetimas šalis ir budami kiek laisvesni nuo Lietuvos fašistų — vardu žuvusių draugų ir visos kovojančios prieš fašistus valstiečių mases kviečiame visą Lietuvos demokratinę darbo liaudį stoti į atvirą kovą su provokatoriais ir fašistais, parodyti jiems tiesą, kurie šiandien mus vadina „neorganizuotais kaimiečiais", o minta musų krauju.

Reikia neužmiršti, kad mes čia neneigiame Lietuvos Valstiečių Liaudininkų partijos ir tikrų tos partijos žmonių, **bet smerkiame tik aukščiau išvardytus atkirus asmenis — vadus ir jiems pritariančią kompaniją, kurie dirba priešingą partijos programai darbą.**

Pasiaiskinimų is jusų nereikalauname, nes mums dauglau negu aišku iš jusų darbų.

Visi aukščiau išvardinti motyvai paremti faktais ir mes pasirašiusieji už juos atsakome.

Pasiųstą: 1) Mik. Sleževičiui, 2) Valstiečių Liaudininkų Centro Komitetui, 3) Studentų „Varpo" draugijai, 4) Visoms Valstiečių Liaudininkų organizacijoms Lietuvoj ir 5) Paskelbta užsienio politinių emigrantų priešfašistinej spaudoj.

Lietuvių valstiečių politinių emigrantų priešfašistine frakcija Latvijoj:

S. Janušaitis, Gaures Valstiečių Liaudininkų Komiteto Sekretorius,

P. Gavenas, *M. Bajorinas*, *A. Merkelis*, Taurages apskr. Valst. Liaud. komiteto reikalų vedejas.

Jurkšas, *M. Gavenas*, *V. Augaitis*, Gaures vals. Valst. Liaud. Komiteto pirmininkas ir *J. Babilis*.

1928 m. Birželio 28 d.

Fašistinis perversmas Lietuvoje.

Kaip patys fašistai giriasi, taip ir apskritai yra išsivysčiusi nuomone, kad fašistai padare Lietuvoje perversmą be jokio aktyvaus pasipriešinimo iš kariuomenes puses. O tas pasipriešinimas buvo gana aktyvus iš kai kurių kariuomenes dalių ir jeigu neprieita prie kraujo praliejimo, tai tik deka kai kurioms susidejusioms aplinkybems ir deka visiškam neveiklumui buvusios vyriausybes. Čia suteiksiu žinių, kaip N. artilerijos pulkas reagavo į gruodžio men. 17 dien. perversmą.

Netoli Kauno, laikinosios Lietuvos sostines, yra Kedainių miestelis. Pats miestelis randasi labai gražioje vietoje ant Nevežio kranto, kur senoveje buvo garsi kunigaikščių Radvilų pilis. Vieta, tiesa, graži, bet pats miestelis purvinas ir žydų apgyventas kaip visi Lietuvos miesteliai. Prieš karą Kedainiuose stovėjo rusų artilerijos dalys, o dabar ten stovi Lietuvos kariuomenes N. artilerijos pulkas. Šis artilerijos pulkas sąžiningai atlikęs savo pareigas Lietuvos valstybes kurimosi metu, apsistojo Kedainių kareivinese ir visuomet buvo pasirengęs reikalui esant tinkamai atremti Lietuvos priešus. Kiekvienoje kariuomenės dalyje jos inteligenciją ir dvasią sudaro karininkai; koks karininkų sąstatas, koks jų nusistatymas — pažiuros, tokia ir kariuomenes dalis. I kariuomenę sueina vyrai žaliukai iš sodžių ir jeigu karininkas ne tik viršininkas, bet ir geras pedagogas, jis visuomet mokes tinkamai savo kareivius pažinti, arčiau prieiti prie jų sielos ir įkvėpti tą, ką jis pats jaučia. N. artilerijos pulko karininkų sąstate buvo įvairių pažiurų žmones, bet visų vienas tikslas—tinkamai ir sąžiningai reikalui atsitikus patarnauti tevynei nepaisant ne savo gyvybes. Politikavimas ardo kariuomenes drausmę bei tvarką ir kenkia valstybei. Tą suprasdami N. art. pulko karinikai politikos vengdavo ir gal todel apie ruošiamą gruodžio 17 d. perversmą niekas iš jų nežinojo iki pat perversmo dienos, o ramiai sau kiekvienas dirbo kasdienį darbą. Gruodžio 17 d. apie 12 val. buvo gauta iš Panevežio 1-mos Karo Apygardos siokio turinio telefonograma: „Laikinosios karo valdžios įsakytas šiandieną pradejau eiti 1-mos Karo Apygardos Viršininko pareigas, todel įsakau pildyti visus mano paredymus ir įsakymus. Pasiraše pulkininkas Tamošauskas". Ši telefonograma visam N. pulkui buvo kaip perkuno trenkimas giedroje, nes niekas negalejo suprasti, iš kur atsirado ta laikinoji karo valdžia, kuri paskyre apygardos viršininku pulkininką. T. Pulkas težinojo tik vieną teisetą seimo pastatytą Lietuvos vyriausybę, kurią išrinko visa lietuvių tauta, ir tik tos vyriausybes pulkas prisieke klausyti ir jos įsakymus pildyti. Gal is tikrųjų butų reikeję ilgai sukti galvas, išaiškinimui tokio netiketo atsiradimo Lietuvoje laikinosios karo valdžios, bet paaiškejo, kada atvyko pulkininkas Jakaitis, kuris buvo paskirtas teisėtos vyriausybes 1-mos Karo Apygardos viršininku ir kurį visas pulkas gerai pažino. Pulkininkas Jakaitis buvo Kaune gruodžio 17 d. prezidento Dr. K. Griniaus gimimo sukaktuvese, bet žinoma, neteko jose dalyvauti, reikejo pabegti nuo padariusios nakty perversmą laikinosios karo valdžios. Jis atvykęs į Kedainius praneše susirinkusiems viso pulko karininkams ir kareiviams, kad šią naktį nusipolitikavusių karininkų burelis, padedant visokiems tamsiems gaivalams, apgaulingu budų išvede Kaune stovinčios kariuomenes dalis, buk tai komunistų sukilimą malšinti ir tuo pasinaudoję areštavo prezidentą ir visą vyriausybę, išvaike seimą ir pagrobe į savo rankas valstybes vairą. Pulkininkas Jakaitis pasmerke pulko akyvaizdoje smurtininkų darbus ir įsake tuojau ruostis pulkui kovon, kad tinkamai atremti smurtininkų bandas, jei tokios manytų pasirodyti Kedainiuose, o sulaukus paspirties iš kitų kariuomenes dalių, ypatingai pestininkų, (artilerijai vienai sunku be pestininkų kovoti) eiti Kaunan, išvyti smurtininkus ir atstatyti teisetą vyriausybę. Pulko karininkai ir kareiviai įpratę visuomet klausyti ir pildyti savo viršininkų įsakymus ir jausdami, kad Lietuvai gręsia didelis pavojus — tuojau pasiruoše kovon ir per porą valandų pulko baterijos jau stovejo pozicijose, laukdamos pasirodant smurtininkų, kad tinkamai juos pavaišinus iš savo patranku. Šis pulko žygis buvo pastebetas fašistinių snipų ir apie tai buvo pranesta Kaunan. Išvengti tolimesnių šnipinejimų ir palaikyti Kedainių mieste ir apylinkese tvarką, pulk. Jakaitis paskelbė karo stovį ir paskyre komendantą, kuris, pradejęs eiti jam pavestas pareigas, peremė savo žinion Kedainių miesto ir apskrities policiją. Kedainių geležinkelio stotyje stovejo atsargoje sarvuoti traukiniai, kurie tuojau buvo pradeti ruošti kovon, bet garvežių įkaitinimas tęsesi ilgai, ir todel šarvuočiai negalejo greitų laiku pasiekti Kauno, kur butų įvarę smurtininkams daug baimes.

Sužinojusi Plechavičiaus valdžia, kad N. artilerijos pulkas jai nepasiduoda, labai nusigando ir pradejo galvoti, kaip čia, anot jų, tuos „riaušininkus" sutriuskinus. Buvo manyta pasiųsti visą aviaciją, kad iš oro sunaikintų tuos, kurie gina Lietuvos garbę. Aviaciją buvo manoma siųsti todel, nes joje buvo daugiausia rusų raugo karininkai, kurie, žinoma, „radystaratsia" viso-

kiems Lietuvos negerumams. Kitų kariuomenes dalių siųsti bijojo, nes skaite neištikimomis ir abejojo, ar tos kariuomenes dalys neatgręš šautuvų prieš siuntejus. Pats Plechavičius kelis kartus telefonavo į Kedainius ir įsake tuojau klausyti jo paredymų, bet pulkininkas J. atsake, kad jis jokios laikinosios valdžios nepripažįsta ir Plechavičių skaito valstybes išdaviku. Po tokio atsakymo Plechavičius daugiau nebeišdrįso telefonuoti į Kedainius ir sededamas Kaune lauže sau galvą, kaip čia suvaldžius „neklaužadas".

Tuo laiku N. artilerijos pulkas stiprino savo kovos pozicijas ir baige prirengiamuosius darbus kovai. Kiekvienas karininkas ir kareivis buvo įsitikinęs, kad gina Lietuvos reikalus, kovoja del jos piliečių geroves ir todel ne viename veide nebuvo matyti abejones, bet matesi tikras pasiryžimas aukoti savo gyvybę tautos gerovei. Pulkas buvo visai pasiruosęs ir lauke tik pestininkų paspirties, kad galetų pradeti žygį Kaunan, bet toji laukiama paspirtis iš niekur nesirode, o taip pat nebuvo jokių žinių apie buvusią vyriausybę, ar ji daro kokius nors žygius senai tvarkai atstatyti. Tokia padetis labai numuše ūpą kaip pulkininko J., taip ir pulko karininkų, bet tiktai ne kareivių, nes karininkai gerai žinojo, kad nesant pestininkų paspirties, viena artilerija laikytis negali ir jeigu tektų susidurti su rimtomis jegomis, tai butų tik bereikalingas kraujo praliejimas, o tikslo vis tiek nepasieksi. Vakare atvyko iš Kauno pulko vadas, kuris vakarykščiai buvo išvykęs į buvusio prezidento gimimo sukaktuves. Pulko vadas, matyti, buvo pakliuvęs į fašistų rankas ir atvyko pulkan galutinai jų įbaugintas, visai terorizuotas, todel ir pradejo prikalbineti pulkininką Jakaitį, kad jis pasiduotų geruoju. Pulkininkas J. ilgai galvojo ir nenorejo su tuo sutikti, tik veliau, negalėdamas susinesti su kitomis kariuomenes dalimis ir matydamas, kad reikes gintis tik vienam N. artilerijos pulkui, pasakė pulko vadui, kad jis gali daryti su pulku ką nori, o pats išvyko Kaunan geruoju pasiduoti. Kaune pulkininkas J. tuojau buvo arestuotas naujos „karo valdžios" ir buvo noreta tuojaus jį atiduoti karo lauko teismui, kad sis nuteistų pulkininką J. susaudyti, bet tas nebuvo padaryta gal del to, kad pulkininkas J. buvo populiarus visoj kariuomenej ir jo sušaudymas galejo sukelti neramumą. Veliau pulkininkas J. iš kalejimo ir kartu iš kariuomenes buvo paliuosuotas.

Išvykus pulkininkui J. Kaunan, pulko vadovavimą paeme pulko vadas ir tuojau įsake pulkui apleisti savo pozicijas ir laikytis ramiai. Kareiviai susirinkę kareivinese kalbejosi tarp savęs, negaledami suprasti, kodel pulkas neina ginti teisetos vyriausybes. Karininkai susirinkę savo klube kalbejosi apie naujai susidariusią padetį. Rusų priežodis sako, kad nera šeimos be išsigimelio, taip ir čionai buvo, atsirado keli karininkai, kurie aiškiai pradejo pritarti fašistų žygiui, ir eme jiems pataikauti, veliau šie karininkai atliko judošiaus darbą: įskųsdami savo draugus fašistų valdžiai. Ir ačiu šiems skundikams keletas pulko karininkų nukentejo už tai, kad sventai ir sąžiningai pilde savo pareigas—kaip kariškio taip ir piliecio. Kareivius labai sujaudino žinia, kad teiseta vyriausybe nuversta, seimas išvaikytas, o prezidentas arestuotas, ir kad pulko vadovybe nenori vesti pulko ginti teisetos vyriausybes. Nors karininkai ir aiškino, kad naujoji vyriausybe susideda iš gerų ir patikimų vyrų ir kad ji bus neblogesne už buvusią vyriausybę, bet tie visi aiškinimai mažai tegelbejo ir visą naktį is 17 į 18 gruodžio tarpe kareivių buvo bruzdejimas ir nerimas.

Kareiviai ne taip greitai krypo fašistų pusen, kaip kai kurie karininkai. Ne nežinau, kaip šį reiškinį is aiškinti, bet greičiausia bus ta priežastis, kad dalis karininkų, pereidami fašistų pusen ir įskųsdami savo draugus, tikejosi ateįtyje gerų perspektyvų savo karjerai; žinoma, neapsiriko, nors judošišką atlyginimą bet gavo. Pas kareivius, žinoma, šių perspektyvų negalejo buti ir jie vadovavosi vien tiktai teisingumo jausmu. Ir štai gruodžio 18 d. anksti rytą dvi pulko baterijos išsirikiuoja pilnoje šarvuoteje ir pranesa savo karininkams, kad eina jie Kaunan išvaduoti prezidento ir seimo. Ši žinia sujudino visus pulko karininkus, ir fašistų pusę laikantieji karininkai griebesi griżtų priemonių šį kareivių žygį sustabdyti ir likviduoti; bet griežtumas nieko negelbejo, tik dar labiau sukirsino kareivius. Deka tų karininkų, kurie laikesi antifašistinio nusistatymo ir kurie turejo didelį autoritetą pas kareivius įtikimo juos, kad jų pasiryžimas dabartiniu metu jokių vaisių neduos, o bus tik bereikalingas savęs žudymas. Kareiviai pagaliau su tuo sutiko ir veliau nusiminę išsiskirstė. Žinomas dalykas, kad nebuvo jokios prasmes eiti tik dviem baterijom Kaunan, nes tai butų buvus tik mesa del fašistų kulkosvaldžių. Po šio įvykio visą dieną pulke jautesi labai įtemta atmosfera, pradejo rodytis visokie fašistų agentai — agenteliai, prasidejo tardymai, o vėliau Kedainių mieste arestai. Kedainių apskrities viršininkas Jelmokas, buvęs prie krikščionių valdžios didelis katalikas, prie liaudininkų ir socialdemokratų aršus bedievis, dabar tapo smarkiu fasistu ir pradejo įskundineti savo asmeninius priesus. Iš tos priežasties buvo areštuoti mokytojai—Geniušas ir Melninkas. Negana to, Jelmokas buvo panorejęs areštuoti ir tuos pulko karininkus, kurie netolerizavo perversmui, bet jam tas nepavyko, nes naujoji valdžia, bijodama bruzdejomo tarpe kareivių, neleido tai padaryti, tik apstate tuos karininkus šnipais is visų pusių, kad negalima buvo nei žingsnio žengti nesusitikus su šnipu kurių visur buvo jų pilna. Atsiųsti iš Kauno ir persirengę fasistų karininkai landžiojo po kareivines ir šiaip po visus užkampius, ar neužgirs ką nors priešfasistinio kalbant. Pasirode tokia biauri padetis, kad negalejai žmogus žodžio ištarti, nestatydamas savęs pavojun. Tarp pulko karininkų išnyko draugiskumas ir pasitikejimas, nes negalejai žinoti, kas derosi kito širdyje, be to, jau aiškiai buvo jaučiama, kad karininkų tarpe atsirado judošių, tik negalima buvo sužinoti—kas, nes isdavikų pavardes buvo slepiamos. Tarp karininkų ir kareivių santykiai pablogejo. Karininkams buvo įsakyta girti naują valdžią ir peikti seną, vadinasi, per akis meluoti, nes kelioms dienoms ankščiau buvo daroma atvirkščiai. Kareiviai tą suprato ir su nepasitikejimu žiurejo į karininkus. Kiekvieno kareivio akyse matesi, kad jie naujos valdžios nepripažįsta ir klauso jos tik karines drausmes verčiami. Atejo Kaledos, viena iš linksmiausių švenčių, bet tais metais jos buvo liudnai švenčiamos visame N. artilerijos pulke, nes pergyventi įspudžiai ir naujos valdžios režimas neleido susidaryti švenčių nuotaikai. Džiaugesi tik maža dalis karininkų, laukdami ateityje šiltų vietų už savo judošiškus darbus.

Buvo tiketasi, kad naujoji vyriausybe, kartą sulaužiusi konstituciją, ateityje jos laikysis ir dirbs kartu su tautos išrinktais atstovais, bet laikas bego ir naujos valdžios darbuose vis labiau pradejo rodytis juodi fašistiniai marškiniai, kuriuos veliau ir įsigijo p. Voldemaras nuvažiavęs Romon pas Musolinį. Nuo tų marškinių apsiniauke Lietuvos dangus ir užejo tamsi rudens naktis. Visoje Lietuvoje doram žmogui pasidare gyvenimas nepakenčiamas, o ypatingai jis sunkus kariuomeneje, nes fašistine valdžia, noredama išsilaikyti vien pagelba durtuvų, visokiais budais stengiasi užmarinti kariuomeneje doros ir teisingumo jausmus, kad kariuomene liktų klusni jų tarnaite. Į aukstas kariuomeneje vietas pasodino juodašimtiškus rusų karininkus, o kariuomenes dalis prikimšo šnipų, kurie seka kiekvieno kariškio visus jo žingsnius ir dirba savo judošišką darbą. Dabartine valdžia juokiasi is visų konstitucinių laisvių, o su pacia konstitucija elgiasi kaip no-

ri. Bet priežodis sako, kad juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis, taip gali atsitikti ir su fašistais, nes iškankinta jų režimu Lietuvos liaudis ir kariuomene nusikratys fašistinio slogučio atstatydama Lietuvoje demokratinę tvarką ir gausiai atmokedama savo skriaudejams už padarytas žaizdas.

P. Paliukas.

Atsargos Vyresnysis Leitenantas, Buvęs N. Artilerijos pulko adjutantas.

Lietuvos darbininkų klausimu.

Šiais metais Lietuvoj ištikusį nederlių fašistine spauda megina užginčyti. Lietuvos fašistiniai publicistai galvoja taip: jeigu darbininkas retai kada toliau savo dirbtuves, savo fabriko nueina, o valstiečiai retai kada toliau savo valsčiaus pasiekia, tuo budu, reikia tik parašyti, kad Lietuvoj derlius geras, tai savaime bus geras, ir niekas nežinos, kad jis yra blogas. Tačiau tas faktas, kad ukininkai atleidžia darbininkus, arba mažina jiems suderetąsias algas, aiskiai rodo, kad ne tik šių metų derlius, bet ir visas gyvenimas Lietuvoj labai pablogejo. Nuo blogų orų, kaip žinoma, nukentejo daugiausia šiaurine Lietuvos dalis. Bet kas blogiausia, kad šiandien toji „Dievo rykšte"—tas visas sunkumas meginamas sukrauti darbininkui. Darbininkas visą vasarą dirbęs, verčiamas yra atsisakyti nuo savo uždarbio, o jei nesutinka — išvaromas. Įstatymų darbininkams apsaugoti nera, todel kiekvienas darbdavys su darbininkais elgiasi taip, kaip jam tinka.

Kad Lietuvos darbininkų ir be to, jau šiandien skurdi padetis, mums liudija statistikos daviniai, iš kurių matyti, kad pragyvenimo brangenybe Lietuvoj yra labai pakilusi ir dar vis turi noro kilti, tuo tarpu darbininkų uždarbis mažinamas.

Bendrai imat Lietuvos darbininkų uždarbis yra labai menkas. Pavyzdžiui, fabrikuose ir dirbtuvese darbininkai uždirba: vyras 5—6 litus, moteris 3—4 litus į dieną. Jeigu tas litas butų kaip litas, tai dar puse bedos, bet reikia turet galvoj, kad vieno lito perkamoji gale, palyginus prieškarinius laikus, siekia ne daugiau 3—5 amerikoniškų centų. Vadinasi, miesto darbininkai faktinai uždirba: vyras 15—25, moteris 10 — 15 amerikoniškų centų į dieną. Koks gali buti pragyvenimas is tokio uždarbio, rodos, aiškinti nereikia.

Žemes ukio darbininkų padetis irgi ne lengvesne.

Šiandien Lietuvos žemes ukio darbininkų metines algos svyruoja tarp 400—600 litų duodant maistą. Imant lito perkamąją galę 3 — 5 amerikos centus, išeina, kad žemes ukio darbininkas uždirba 12—25 dolerius į metus. Bet žemes savininkai, pasinaudodami darbininkų beteisių vergu padetimi, ir sio menkučio uždarbio nebenori moketi.

Čia reikia pažymeti, kad toks skurdus gyvenimas Lietuvoj yra tik darbininkų. Darbdaviai ir įvairus vertelgai gyvena visai kitokiose sąlygose.

Jau ir anksčiau Lietuvos taip vadinami pramonininkai buvo pastatyti privilegiuotoj padėty. Jau pačioj pradžioj sukurimo N. Lietuvos buvo įvestas protekcionizmas, t. y., Lietuvos nusususi pramone buvo proteguojama, apdedant aukštais muitais užsienių fabrikų išdirbinius, kad tuo budu pašalinus svetimų valstybių išdirbinių konkurenciją ir davus galimybes Lietuvos pramonininkams pardavineti savo prekes aukštomis kainomis ir tuo pakelti krašto pramonę.

Ar vedant tokią politiką Lietuvos pramone pakilo, mes paabejosime, juo labiau del to, kad Lietuvos pramonininkai nesugeba savo įmonių vesti ir pramonę kelti su 5—10 procentų pelno, kas jiems, kaipo naujakuriams, gal ir butų leistina, *) bet stengiasi tureti 50—100 procentų, kaip niekur pasauly nepraktikuojama. O per tai apsireiškia Lietuvoj didelis darbininkų suskurdimas, nes pramonininkai del perdidelių savo apetitų darbininkams išmoka tik mažą dalį jų uždarbio. Žinoma, juokinga butų laukti iš darbdavio, kad jis malonetų pasitenkinti mažesniu pelnu ir teiktųsi tinkamai apmoketi darbininkus. Darbdavių apetitus gali sumažinti tik organizuoti darbininkai pastatę griežtus reikalavimus. Bet dabartinej fasistinej Lietuvoj apie tai kalbeti sunku, nes Lietuvos fašistine valdžia, pataikaudama turtingųjų klasei ir saugodama savo kailį, sugriove darbininkų organizacijas, uždare visas darbininkų profesines sąjungas: aktingesnius darbininkus sušaude, ar sukišo į kalejimus, o likusiems užkrove vargą.

*) Aukštai pakilusios technikos kraštuose pramone vedama su 3—5 nuošimčiais pelno.

Patriotas.

Kai žmones trankos po pasaulį, tai jiems visokių reikalų tenka tureti, visokių pažinčių priseina užvesti. Kartais kitas nori ar nenori, o žiurek likimas surisa du kokius nors prietelius ir tiek.

Dar anais senaisiais laikais, didžiojo karo tremtinys Jonas Klevomedis, kartą parase Mogiliovo gubernatoriui prašymą gavimui užsienio paso. Už poros savaičių atneša pakvietimą į policiją.

— „Kuris gi čia galas?"—pamane Jonas, ir kraipo galvą — eiti ar ne?

Valandelę pasvyravęs nutare eiti. „Juk vis viena taip umai nepakars", — pasidrąsino pats save.

Nuejęs į nuovadą atsikreipe prie sargo, įspraude į delną du grivinų; o sargas vikriai apsisukęs parode Jonui stalą, jo gyvenamojo miesto rajono užveizdos.

Linkterejęs galva načialninkui ir įteikęs pakvietimą, Jonas atsistojo ramiai.

Rajono užveizda pažiurejo į Joną kreiva akimi, išsitrauke iš stalčiaus papkę su rastais, truputį joje pasiknise ir išemęs Jono prašymą, rasytąjį gubernatoriui, užklause:

— Pavarde tamstos?

— „Beraštis ar ką", — pamane sau Jonas. „Turi mano prasymą, ką tik įteikiau pakvietimą ir nežino pavardes".

Norejo nuduoti, kad negirdėjo, bet aprokavęs, kad su policija neverta pykintis, trumpai atsake:

— Klevomedis, ponas virsininke!

— Totorius?

— Ne.

— Kilimo vieta?

— Lietuva.

— ?

— Taip, ponas virsininke, Lietuva, — pakartojo Klevomedis.

Vel Joną piktumas pradejo kaitinti, bet ir šiuo kartu susilaike.

— Čia reikalingos tamstos 2 fotografijos, — nukreipe užveizda kalbą.

Jonas išemęs iš kišeniaus voką, kuriame buvo dvi fotografijos ir viena dešimtrubline, įteike užveizdai.

Užveizda dirstelejęs į voko turinį pasidejo ant stalo.

— Gerai, — pradejo užveizda minkštu, šilkiniu

Buržuazinėse, parlamentarizmo valstybėse, kuriose duota pilna laisvė kapitalui vystytis, ten ir darbininkams leidžiama laisvai organizuotis, kelti savo klasinį susipratimą, kovoti su kapitalistais, mažinant jų apetitus ir gerinant savo buvį.

Fašistinės arba diktatorių valdžios tuo ir skiriasi nuo parlamentarinių, t. y. žmonių išrinktų valdžių, kad jos visaip protéguoja, duoda neribotas laisves turtingųjų luomui ir labai žiauriai smaugia darbininkus, paverčiant juos beteisiais vergais.

Fašistinė Lietuvos diktatorių valdžia darbininkus atidavė pilnon žemės savininkų ir fabrikantų nuosavybėn. Lietuvos darbininkas šiandien visiškai priklauso nuo darbdavio malonės. O toji darbdavio malonė aiški: reikalauti iš darbininko kuo daugiausia, o duoti jam kuo mažiausia arba ir nieko neduoti. Jeigu darbininkai pastatyti beteisių vergų padėty, jeigu jiems atimta galimybė laisvai organizuotis, uždrausta statyti darbdaviams reikalavimus, tai savaime suprantama, kad Lietuvoj grįžo baudžiavos laikai.

Fašistinė Lietuvos spauda džiūgauja, kad, girdi, dabar Lietuvoj tylu, ramu: nei Seimo, nei partijų rietenų, nei darbininkų streikų, žodžiu, gyvenimas gražus malonus ir sotus. Bet mes žinom, kad tas gyvenimas ne visiems gražus ir malonus, kad darbininkai, drįstantieji reikalauti iš darbdavių žmoniškesnio atlyginimo, išduodami žvalgybai, kuri savotiškais „malonumais" su tais „tėvynės išdavikais" apsidirba. Mes taipgi matom, kad šių dienų Lietuvoj tas gyvenimas ir sotus ne visiem, kad šimtai tukstančių Lietuvos gyventojų srebia žalius barščius su bulvėmis. Bet mes podraug esame giliai įsitikinę, kad tie šimtai tukstančių beduonių padarys ir atatinkams išvadas, kurios Lietuvos fašistams gal ir nevisai bus malonios.

Musų tikslas atidengti darbininkams akis ir parodyti jiems, kad tuo laiku, kuomet vieni dirba ir duonos neturi, kiti, jų pačių žodžiais tariant, gyvena Lietuvoj „gražiai, maloniai ir sočiai". Mes pridesime, kad tie „kiti" gyvena net perdaug sočiai. O toks perdaug sotus gyvenimas darbininkų sąskaiton, toks įsivyravimas parazitų jauname Lietuvos kune—yra labai nesveikas reiškinys ir jį reikalinga neatidėliojant ir nelaukiant prašalinti.

Toji lietuviška aristokratija, toji „ponybė", kuri po fašistinių smurtininkų sparnu susuke savo lizdus, kuri valstiečių ir darbininkų Lietuvai daro gėdą viso pasaulio akyse, toliau neprivalo buti kenčiama. Ir mes pasakysime, kad Lietuva ne Afrika, kad joje darbininkai ir valstiečiai galetų kenteti tokį biaurų pavergimą!

P. Šakionietis.

Naujiesiems arėjams.

Tuoj grįš atostogas baigiąs šiaurys,
Perkuną liutys pašarvos,
Tada pageltę lapai kris,
neteks ir vasara galvos.

Kai žemės veidą išbučiuos šiaurys,
žiemos drugiai plasnos gruodais...
Ir taip ilgokos dešimtys
dar gimsiančių dienų praeis.

Vėliau nušvis šalies laukai žiedų ugnia,
upeliai krioks, bet jau ne ašarų lietaus,
nes pro pavasario duris risčia—
vargų širdin raudona saulė šaus.

Ta saulė — mes, draugai,
ką nešame skriaudų pasaulį ant pečių!
O tas pavasaris — kovos pavasaris,
kuris nešvis be mus pačių!

Tai ruoškimės sukilti prieš latrus,
naujų dienų arėjai!
Už Darbo Demokratiją pakelkime ginklus,
kai sius po Lietuvą vasariai vėjai!

B. A.

1928 m.

Perskaitęs „PIRMYN"—duok kitam!

balsu, — pasakok man aiškiau: kokios gubernijos, kokio apskrities ir t. t., toji Lietuva.

Čia Jonui prisėjo visai nuodugniai savo užveizdai nupasakoti, kad Lietuva, tai bus jų terminu tariant „Severo-zapadnij kraj", priklauso Vilniaus karo apygardai, susideda iš tokių tai gubernijų, apgyventų lietuviais ir t. t., žodžiu, išdėjo jam viską nuo pradžios iki galui, beveik taip pat, kaip geografijos vadovėly parašyta.

Po to, rajono užveizda paliudijo dvi Jono fotografijas ir parašė ištikimybės liudymą užsieno pasui gauti. Atsisvekino jie kaip du seni geri prieteliai.

Vėliau Jonas su savo rajono užveizda pradėjo susitikti dažniau. Pasipažino arčiau. Jonas sužinojo, kad rajono užveizda vadinasi Nikolaj Konopiatkin, kad yra vedęs, turi porą vaikų; algos gauna į menesį 35 rublius, bet gyvena neblogai, nes už butą moka 40 rublių į menesį... Vadinasi, Jonas trumpu laiku sužinojo visas savo prieteliaus gyvenimo smulkmenas.

Tačiau gyvenime buna ir taip, kad gerą prietelių, su kuriuo vakarykščiai kalbėjęs, nuosirdžiai buvai pažadėjęs ant rytojaus susitikti, prarandi visai netikėtai, o sutinki tokį, kokio visai nenorėjai.

Taigi ir sie du geri prieteliai—Konopiatkinas ir Klevomedis išsiskyrė ilgiems metams, net visai neatsisveikinę, ir vienas apie antrą pamiršo.

Bet štai 1918 metų rudenį žengia majestotiškai Klevomedis nepriklausomos Lietuvos sostinės Jurgio prospektu ir galvoja: „Kaip čia greičiau iškrapsčius iš Lietuvos tuos vokiečius ir gavus laisvai, pilna krutine atsikvėpti?"..

Ant kampo Totorių gatvės staiga pries jo akis išdygo kokia tai žmogysta ir nuo savo suvelto, papurusio viršugalvio kilstereėjo kepurę.

Jonas jau buvo besiekiąs kišeniun ir norėjo išėmęs duoti keletą feningų, bet žmogysta prašneko:

— Rodos... pažįstami buvom... Aš esu Nikalojus Konop...

Ir nutraukęs jo kalbą, Jonas iš džiaugsmo sušuko:

— Dovanok, geras prieteliau, nepažinau, matyt, bagotas busi!

— Koks čia velnias bagotas, kad esti neturiu, — silpnu balsu istarė senas prietelius.

— Malonu buvo Jonui po daugelio metų vargo sutikti savo sostinėj seną, pažįstamą, sutrupėjusios galybės atstovą. Bet tas prietelius nebeturėjo savyje

Fašistinėj Lietuvoj.

Iš žurnalisto užrašų.

1 Fašistai vagia kaip įmanydami.

Prisidengę „Tevynes meiles" skraiste, fašistai-tautininkai taip pradejo „myleti" Lietuvą, kad geriau ir nereikia. Žymus tautininkas, Vilkaviškio banko direktorius, pasivogęs 174.000 litų pabego Vokietijon. Antras žymus fašistų-tautininkų sulas *Landsbergis*, vyriausias Lietuvos Banko buhalteris, pavoge virs 250.000 litų valdžios pinigų. Be to, fašistinių laikraščių „Lietuvos" ir „Lietuvos Aido" redaktorius Bagdonas, kuris visą laiką minetų laikraščių skiltyse mokino Lietuvos visuomenę kaip „myleti" tevynę ir garbinti „Tautos vadus", — pas'savino valdiškų pinigų apie 100.000 litų. Tai vis fašistinių viršunių darbai, nekalbant apie smulkesnius vagius, kurių fašistine valdžia priveise visas valstybines įstaigas. Matomai, jie nori parodyti gyvais pavyzdžiais, kaip „myleti" Lietuvą. Žinoma, kad parodžius visuomenei, jog fvšistų valdžia „teisinga" ir jog ji „kovoja" prieš vagystes — visus minetus vagius pasodino kalejiman. Bet pasodino tik tuomet, kai visas Kaunas jau balsiai kalbėjo apie minetų „patriotų" didvyriškus darbus tevynei ir kai viskas jau buvo aprašyta užsienių spaudoj. Fašistine valdžia tuomet buvo priversta savo sebrus kišti kalejiman. Be to, ji tai dare dar ir delto, kad nukreipus visuomenes demesį nuo daug stambesnių vagysčių, kurias daro Smetona, Voldemaras, Daukantas, Plechavičius, Musteikis, ir kiti „Tautos vadai", pavertę šiandien musų kraštą į vagių karaliją.

2. Politinis banditizmas plečiasi.

Su valstybinių pinigų vagiliavimu, kartu plečiasi ir pradeda įgyti musų kraste pilletines teises politinis banditizmas. Tie du reiškiniai lydi ir palaiko fašistinį režimą. Politiniam banditizmui plesti ir piliečiams bauginti fašistai įsteige net karines organizacijas: „Tautos gvardiją" ir „Geležinį vilką". Tų abiejų organizacijų krikšto tėviais yra Voldemaras ir Smetona. Opozicine spauda ir pažangioji visuomene jas vadina lietuviskomis „ku-kluksų" saikomis. Paskutiniu laiku buvo užpuolusios fašistams nepageidaujamą Klaipedos krašto vicegubernatorių p. Šliažą. Jį buvo tos organizacijos banditai nusivežę naktį už miesto ir visaip kankino. Dabar, anuot „Ryto", tie patamsių „riteriai" pasirode ir Šiauliuose. Rugpiučio men. iš 24 į 25 d. 2 v. naktį, tų fašistinių organizacijų nariai užpuole buvusį „Momento" redaktorių K. Bridžių, įsisodinę automobilin ir nusivežę už miesto įvairiai kankino ir terorizavo. Nors policija apie tą įvykį gerai žinojo, bet fašistinių banditų visai neareštavo.

Vos praslinko kelios dienos nuo tų fašistinių banditų „žygdarbių", kai „Geležinio Vilko" „herojai" rugsejo 7 d. pradejo vandravoti Vilkaviškio gatvese, mušdami brauningais visus, kas pakliuvo. Laikraščių žiniomis, nukentejusių yra apie 30 žmonių, kurių tarpe daugiausia žydų. Vilkaviškio fašistiniai banditai ant tiek įsismagino, kad reže visiems, kas tik po ranka pakliuvo. Kaikuriems piliečiams išsuko rankas, išmušė akis, supiauste drabužius ir t. t. Bet valdžia del to tyli. O fašistinis „Lietuvos Aidas" 11 rugsejo atspauzdino net „Geležinio Vilko" atvirą laišką, kuriam tiesiog grąsinama visiems, kas pries ta organizaciją issitars ir pabrežiama, kad ji esanti *legali*.

Visi šitie fašistinio banditizmo žygiai yra tik pirmos kregždės. Jie, Italijos fašistų pavyzdžiu, matomai terorizuos žmones dar labiau. Dabar gi, daro pirmus meginimus, kurie del musu visuomenes lepšiskumo, jiems gerai vyksta. Tokiems politinio banditizmo reiskiniams, reikia padaryti galas Pažangioji visuomene, pries tokias organizacijas, privalo pastatyti organizuotą jegą, kuri pasiustų velniop net ir tuos patamsių banditus, kaip Smetona ir Voldemaras, kurie stovi visų tų reiškinių vadovybej.

3. Kaip fašistai rupinasi teatru.

Mes teturime tik vieną teatrą, kuris be tinkamų medžiaginių sąlygų visai negali augti ir tarpti. Jo augimui, pirmon eilen, reikalinga, kad butų tinkamai aprūpinami teatro darbininkai — artistai. Bet stai paskutiniu laiku fašistai ir prieš juos atsigrįžo. Prie Šv. Ministerijos sudare specialę komisiją, kurios uždavinys sumažinti ir taip mažas artistų algas. Pažymetina ir

---

ne dešimtos dales tos jegos, kurią jis jautė anais laikais budamas Mogiliovo miesto rajono užveizda.

Pagailo Jonui savo seno prieteliaus. Ne del to jam buvo gaila, kad tas prietelius rusas, ne del to, kad jis nežinojo, kokioj gubernijoj Lietuva. Jonui buvo vien gaila jo kaipo alkano, suvargusio žmogaus.

Todel krikščioniškojo jausmo raginamas, jis savo Konopiatniną nusitempe į valgyklą Totorių gatvej, atsakančiai pasere, užfundijo „slivuvkos" ir porą kausų gero prusiško alaus.

Konopiatkinas paipasakojo, kad po 1917 metų vasario revoliucijos buvęs išvytas iš užimamos vietos ir išsiųstas į vokiečių frontą, o ten pakliuvęs į nelaisvę. Veliau iš Vokietijos belaisvių stovyklos drauge su kitais esąs pabegęs ir visą laiką gyvenęs zuikių Kauno gupernijos miškuose. Ir tik deka vietos gyventojų sirdingumui ir užuojautai, esą pavykę išvengti vokiečių žandarų nagų. Kilus vokiečių revoliucijai, pasinaudojęs laikina suirute ir atvykęs čia.

— Toliau, kaip ir kur gyvensiu, nežinau,—liudnai užbaige savo pasakojimą Konopiatkinas.

Jonas įbrukęs savo prieteliui į saują keletą desetkų ostmarkių, atsisveikino.

Nors buvo pažadejęs ant rytojaus susitikti, bet sutrukdytas kitais reikalais, pažado neištesejo. Ir nuo tos dienos Jonas savo gero prieteliaus nebemate ir apie jį nieko nebežinojo.

Vienok Jonas dar kartą įsitikino, kad isbegti nuo likimo ne visada žmogui vyksta.

Be traukydami, bemetydami Joną „tautos vadai" po tevynes Sibirus, nutare, pagaliau, kaipo nebereikalingą daiktą, apgyvendinti pačiame Lietuvos Jakutske.

Tikint į likimo galę ir lietuviškai galvojant, tie du geri prieteliai, prie dabartinių aplinkybių, galėjo tretį kartą susitikti kokiame nors tevynes kalejime. Bet išejo truputi kitaip.

Angelas sargas, kaip tevynej priimta, su milo kyveriu ant galvos ir muškieta užkabinta ant kairiojo peties, pristate Joną į komendantūrą, prie pat dežuruojančio raštininko stalo.

Raštininkas nusižiovavo ir nusitraukęs nuo lentynos apystorę knygą, pradejo žiuredamas į lydraštį registruoti.

Dar neatlikus su raštininku visų formalumų, at-

tai, kad ne teatro administracija tuo rūpinas, bet kokia tai „speciali“ komisija, kuri matomai nori prisipilti sau kisenius iš teatrui skiriamų lešų. Geros reformosi Visokiams politinių banditų organizacijoms kurti, špionažui plesti, provokatoriams algas didinti — fašistine valdžia pinigų turi. O teatro darbininkams algoms apmoketi — pinigų nera. *X. Y.*

Kas ir kaip judina Vilniaus klausimą.

Kuomet anais metais japonų sukulta caro valdžia eme šaukti taikos, tai japonai deryboms vesti pareikalavo atsiųsti atstovais: tris popus negerenčius, tris valstiečius nemuštus ir tris valdininkus nevagenčius.

Caras japonams į tai atsake: tokių svolačių musų imperijoj nera!

Šis anekdotas iš senesnių laikų atejo mums į galvą, kai laikraščiai praneše, kokius atstovus siuncia Voldemaras su slaptomis misijomis į Varšuvą spręsti Vilniaus klausimui. Nes tas, ką Voldemaras kalba Utenoj valstiečiams, yra vienas dalykas, o ką jis per savo atstovus kalba apie Vilnių Varšuvoj, yra visai kas kita.

Mums šiuo kartu itin svarbu pabrežti tik vieną Voldemaro charakteringą bruožą, butent: kad jis tokios rušies reikalui atstovais parenka visai atatinkamus ir įgudusius savo profesijoj, gerai įsispecializavusius majestrus.

Vienas Voldemaro atstovas, butent—Matas Bagdonas, fašistinio „Lietuvos Aido“ redaktorius, Vilniaus reikalais važinejo į Varšuva net du kartu. Veliau aktingai dalyvavo legionų suvažiavime Vilniuje. Suvažiavimo iš vakarese, tas Voldemaro atstovas, drauge su kitais savo sebrais Vilniaus restorane „Zacisze“ (ul. Mickiewicza) šauke: „šalin Prusy Wschodni“, laigyvuoja unija!“ Pasirode, kad šis Voldemaro atstovas Vilniaus klausimui rišti turi atatinkamą paruošimą—už išaikvojimą 30.000 litų pasodintas kalejiman!

Kitas Voldemaro atstovas daktaras bet kartu ir kunigas Purickis.

Nuo 1920 metų tas atstovas, budamas užsienių reikalų ministeriu, plačiai pagarsejo užsienių politikoj, kaipo; sacharino, kokaino ir moteriškų kojinių spekuliantas.

Deryboms vesti ir Vilniaus klausimui rišti Voldemaras atstovų gausumu yra žymiai turtingesnis už carą. Jeigu ir Purickis atsisestų kalejiman, Voldemaras turi dar visą eilę atatinkamų atstovų atatinkamiems reikalams. *A—as.*

Neminek smetonos be reikalo!

Sako, Kauno talkučkeje (turgavieteje) policija uždraudusi boboms, atsinešančioms parduoti smetonos, vadinti ją smetona, nes tai esąs jo ekscelencijos valstybes prezidento—„tautos vado“—išniekinimas. Galima, esą, vadinti tik grietine.

Ar tai tiesa, ar anekdotas — sunku tikrai pasakyti, bet tai tikriausiai bus tiesa, prisiminus, kaip toli yra nuejusi „tautos vado“ didybes manija, kas matyt ir iš to, kad jis savo dekretuose skalbiesi: „*Mes*, Antanas Smetona, ir t. t.“, lygiai, kaip carizmo laikais buve „my, Nikolai Vtoryj“.

Už ką Turauskas atsidure Varniuose.

Š. m. rugpiučio menesį vyriausias „Ryto“ redaktorius Turauskas staiga atsidure Varnių koncentracijos stovykloje. Ten jis buvo patalpintas už tai, kad viename „Ryto“ numeryje buvo noreta įdeti žinute apie tai, kad ministras Daukantas, budamas nesenai Rygoje, turejęs pasimatymą Rygoje su Lenkijos pasiuntiniu Lukaševičium. Šią žinutę cenzura išbrauke ir niekas jos negavo laikraštyje paskaityti, tačiau cenzurinis laikraščio ekzemplioris iš cenzuros pasieke Daukantą, kurs už tą žinutę ir nubaude Turauską dviem savaitem koncentracijos stovyklon už „valstybes paslapties“ išdavimą. Tur but, tas Daukanto pasimatymas su Lenkijos pasiuntiniu buvo labai sekretnas. Ar tik neprades mus „tautos vadai“ deretis su Lenkija del Lietuvos pardavimo? *Kl.*

Lietuvos kronika.

(Miniatiura).

Lietuvos laikinosios sostines — laikiniesiems despotams, banditams ir šarlatanams, ir ypač jų ekscelencijoms: A. Smetonai, A. Voldemarui, „duosniai“ Smetonienei;. ulanų eržilam: sadistui Plechavičiui, Daukantui ir Skorupskiui; „Tautos patriarchui“ dr. Jonui Šliupui, Literatūros prostitutei A. Vienuoliui, Neo-Lithuanijos študentams, buv. štabo viršininkui „emigrantui“ Škirpai ir kitiems „geros atminties“ laikinosios sostines—laikiniesiems žulikams — skiriu.

Kaunas—Metropolis. Pietų Lietuvos kaimietis eidamas Kauno gatve, kaip paprastai, buvo „įtraukęs“

sivere gretimojo kambario durys. Per duris įsirito apystoris, vidutinio senumo, pilno veido, tankuota pasmakre ir lygiai sušukuotais plaukais, žvaigždžuotas kariškis.

Žvilgterejo į Joną kreiva akimi ir lietuviškai sumurmejo:

— Dar vienas valkata!

— Taip, ponas komendante, — atsake išsitempęs „ramiai“ Jono palydovas.

Joną, tarytum, kas verdančiu vandeniu perpyle: žestai tie patys ir lygiai ta pati kreiva akis, kuri anoj Mogiliovo policijos nuovadoj į jį pirmą kartą pažvelge!

— „Bet kaip jis nebepanašus į aną nuskurusį papurgalvį mano prietelių“, — dingtelejo Jonui į galva. „Kas be patikes, kad jis Totorių gatves valgykloj taip godžiai rijo miežinių kruopų su mesos priemaisa mano funditus kotlietus?“

Jų akių spinduliai susikirto. Komendanto veidas paraudo ir vel tuoj pabalo, lupos suvirpėjo, bet žodžio neištare...

Nudave abu, kad nebepasipažįsta...

„Tempora mutantur et nos mutamur in illis, — tare savo širdy Jonas.

„Jam pasiseke pripuolamai sužinoti, kokioj gubernijoj Lietuva, pasivadino jos patriotu, dideliu „tautininku“ ir tapo „aukštojo sosto“ stipriu ramsčiu.

„As Lietuvoj gimiau ir gyvendamas kiek turejau pajegų jai dirbau, dabar esu pavadintas „valkata“, apšauktas „tevynes išdaviku“. Klevomedis, kaip kokia supuvusi apušė, išmestas sąslavynan...“

———

Nemalonus faktas, bet jo niekas neužginčys: — šių dienų musų Lietuvoj šelmininkauja Konopiatkinai.

P. Šnekutis.

1928. 10. IX.

perdaug tabokos, pasilenkė noredamas gerai, kaip reikiant, nusičiaudeti. Tuo tarpu pravažiavo dviejų aukstų ponų okupuotas automobilis — limuzinas, gusarų eskorto lydimas.

Pribego policija ir kaimietį arestavo.

* * *

Šančiai. Pakrypusios gatvės užkampy, toks pat pakrypęs namelis. Antrame namelio aukšte, nedidelis kambarys su langu išeinančių į kiemą. Kambario palubeje iš po žalio dangčio spyksi elektros lempute, duodanti 10 žvakių šviesos, paįvairindama jau ir taip tustų kambarį.

Palei sieną, lavoje, sunkiai alsuodama ir kosedama vartesi žmogysta, o aplink kertuotą stalą, apkrautą knygomis ir laikraščiais, susedęs žmonių burelis. Vienas jų ką tai karštai mosuodamas kalbejo. Kieme pasigirdo greitus žingsniai, duryse pasibelde. Kalbėtojas sustingo.

Įejusi policija visus esančius arestavo.

* * *

Panevėžys. X. draugijos bute ejo eilinis valdybos posedis. Prasidejus ginčiams, niekas nenugirdo, kaip į kambarį įejo trys nežinomi asmenys.

— Parode orderį ir visus areštavo.

* * *

Klaipėda. Švariai apsirengęs žmogus, vedinas už rankos 5 metų mergaitę, linksmai šnekučiavosi eidami gatve. Mergaite pasilenkus pakele kož kokį popiergalį.

— Mesk, vaikeli! — pasake tevas.

Bet mergaite ejo toliaus mosuodama rankele, kurioje laike rastąjį popiergalį. Ūmai, šaleje, pasigirdo žingsniai. Juos apsupo policija ir susuko:

— Kame gavote proklamacijas?

Ir abu areštavo.

* * *

Šiauliai. Turgaus diena. Bažnyčios varpai, kaip įdužęs molinis puodas, skambejo „po visam". Pilietis atsipalaidojęs nuo „griekų", pypkę smilkindamas, linksmoje nuotakoje sliopino purvina rinka. Apsidairęs sustojo ties žmonių burelių, kurie klausesi, kaip raišas ir aklas elgeta tampe cipenčią armoniką apie faraonų žemę...

Susimąstė... nespejo ir „žado" atgauti.

Pribego policija ir visus areštavo.

* * *

Telšiai. Nespejo pilietis ir prasižioti, kaip jį arestavo.

* * *

Mažeikiai. Laiškanešiui, ką tik įteikus piliečiui laišką, kuriame būta „Pirmyn", atejo Neo-Lithuanijos studentai ir jį areštavo.

* * *

Balzupys. Palei kalną puikus kaimas. Kaimo gale, palei lapuotį miškelį, puikios muro trobos, statytos, nesenai grįžusio amerikiečo.

Sekmadienis. Amerikietis parsivežęs iš pasto visą glebį Čikagos „Naujienų", vartydamas „citavo" savo kaimynams. Iš kaimo atmausėjo žvalgybos būrys ir visus „Naujienų" skaitytojus areštavo.

* * *

Taurage. Po sunkaus dienos darbo ir dar sunkesnes slopinančios miesto nuotaikos, žmonių būrelis, skatinamas nepakenčiamo jungo, žingsniavo į tą miesto dalį, kur jų lauke toks pat burelis žmonių, kurie pasiryžę kovoti už darbo žmonių laisvę su nepakenčiamais šalies despotais.

Nelaimingieji! Nedaejus sieklamo tikslo, apsupo juos policija ir visus arestavo.

* * *

Mariampole. Miesto rinka greitai važavęs K. M. automobilis, suvažinejo klebono kalę. Subego viso miesto žiopliai pažiopsoti.

Prisiskubinus policijai visus areštavo.

* * *

Džiugiai. Kaimo gale iš senlaus buvusio „magazino" įrengta liaudies mokykla. Mokykloje deste pamokas vaikų mylima mokytoja. Laike pamokų įsibrove policija ir vaikams verkiant areštavo jų mylimą mokytoją.

* * *

Biržai. Apaščios pakrantėj auga senas pakrypes žilvytis. Po žilvyčiu sena žyde mostiguodama rankomis pakelusi galvą šnekasi su įsirioglinusia žilvyčio tarpušakėn ožka. Susirinko būrys vaikų ir pradejo paupy linksmai šokineti; prie jų sustojo ir keltas praeivių.

Netrukus pribuvo policija ir visus areštavo.

* * *

Varniai. Kadangi visoj Lietuvoj policija sauvaliauja areštuodama ramius piliečius, tai jo didenybe Smetona, budamas labai dideliu kataliku, popiežiui ir jo ekscelencijai internuncijui Žiopai laiminant, suteike varniečiams ypatingai aukštas privilegijas —

Varniečiai, vyskupų rūmų gyventojai, nuo policijos areštų apsaugomi budrios karines sargybos!

Džiugas.

Laiškai iš Lietuvos.

Iš Perlojos.

Ant pačios demarklinijes, tarp Merkio upes ir Merkines-Varenos plento, guli didžiulis Perlojos kaimas. Šis kaimas didesnis kaip koks miestelis — tęsesi apie 3 km. Gyventojai biedni, nes žeme prasta ir tos pačios maža. Iš kademų laikų Perlojos kaime suko lizdą reakcija, noredama biednus žmones savo pusen patraukti. Žadejo žemes, žadejo pasienio policininkų vietas. Bet ar daug kas gavo tas vietas ir tą žemę? Kaimas skurdo pirmiau, kaimas skursta ir dabar. Dabar dar blogiau, nes pasirodė, kad dešiniųjų žadinys buvo sapne radinys. Ir laukti nera ko. Perlojiškiai, kurie anuo metu, kai ejo lenkais kovos, su smarkiai kovojo už Lietuvos nepriklausomybę, tikedami, kad nepriklausomoje Lietuvoje ponų nebus ir bus gera gy-

venti visiems darbo žmonems. Perlojiškiai kovose pasižymejo nepaprastu narsumu. Ejo į burius, stojo į kovą net nepriaugę vaikai by tik ginklą pakele. Buvo atsitikimų, kuomet musų kariuomene bego nuo lenkų, o perlojiškiai nabego. Sugulę griovluose, tarp tvorų šautuvus iskišę jie gyne Merkį ir nesitrauke. Vieną kartą per Perlojos kaimą Plechavičius raitas, palikęs kareivius, kartu su Smetonos žentu karininku Valušiu dumė nuo lenkų, manydami, kad jau viskas pralošta. Bet juos sustabde Perlojos šauliai privertę sugrįžti atgal į kovą. Smetonos žentas, karininkas Valušis, nenorejo prastų kaimo bernų klausyti, bet tie jo uniformos nežiurejo, nusodino nuo arklio ir pesčią atvare į Perlają, priversdami vesti kareivius į kovą. Kovą buvo musiškių laimeta.

Bet kovos už nepriklausomybę jau praeityje. Vargas Perlojoj kaip buvo taip ir pasiliko. Bet dabar jis dar sunkesnis. Baudžiavos retežiai, kuriais sukaustyta dejuoja visa Lietuva, paliete skaudžiai ir Perlojos kaimą. Savo tarpe perlojiskiai nepriskaito daug savųjų. Garsiųjų Navickų, kurie buvo pavizdžiu kovose, net keturi kalejimuose ir ištremimuose.

Navickas Adomas, buvęs tulą laiką šaulių vadu ir visą laiką dalyvavęs kovose su lenkais, dabar jau antri metai sedi *Varnių* koncentracijos stovykloje—todel, kad buvo pries Smetonos valdžią.

Navickas Antanas, Adomo brolis; taip pat šaulys, taip pat dalyvavęs kovose pries lenkus, dabar, prie fašistų valdžios, jau antri metai sedi Kauno sunkiųjų darbų kalejime už tai, kad po Alytum stojo į sukilėlių eiles, kaip buvo meginama Smetonos neteiseta valdžia nuversti.

Brolių Navickų tevai Perlojos kaimo pasiturintį gyventojai. Senatveje vieni liko be vaikų. Lenkai iš jų vaikus neateme, o Smetona ateme abudu ir į kalejimą sugrudo.

Navickas Karalius (kitų Navickų) buvo Perlojos šaulių burio iždininku. Dabar už kovą prieš Smetonos valdžią iš šaulių burio pašalintas ir net ištremtas į kitą apskritį.

Navickas Ramas (karaliaus Navicko brolis) taip pat šaulys, dabar jau antri metai sedi Kauna sunkiųjų darbų kalejime už tai, kad jis dalyvavo po Alytum sukilime prieš Smetonos valdžią.

Karaliaus ir Ramo Navickų tevai turi Perlojoje mažą ūkelį. Jų tevas senas, serga reomatizmu, dirbti negali. Šeima netekusi penetojų gyvena dideliame varge. Nuo fašistų persekiojimo turejo pabegti į užsienį *Baublys Juozas*, kurs einant kovom su lenkais, nors buvo dar jaunas, bet taip gi prie tų kovų uoliai prisidejo. Iš Perlojos dar sedi Kauno sunkiųjų darbu kalejime *Beručka Andrius ir Liudvikas Fedronas* del dalyvavimo sukilime ties Alytum. Už platinimą „Pirmyn" *Vaiseta Alfonsas* ištremtas į Varnius.

Toks kankinių sąrašas tik iš vieno Perlojos kaimo. O kiek tokių kaimų! Kiek senų tevų laukia savų sunų, kiek moterų su mažais kudikiais skursta atskirtos nuo savo vyrų! Vis naujos aukos. Areštai nesiliauja. Kalejimų durys vaišingai atidarytos priima į savo nasrus darbo žmones iš Lietuvos kaimų ir miestų. Vargų nukamuotus, žvalgybos nukankintus kalejimai priglaudžia.

Perlojos kaimas atidavęs į kalejimus ir Varnius eilę savo geriausių sunų, betgi nuo Smetonos nagų neišsipirko, nepasiliuosavo.

Kaime nuolat gyvena totorius Radkevičius, pasienio policijos rajono viršininkas. Radkevičius uolus fašistų snipas. Jis išdavinejo kas iš Perlojiškių dalyvavo Alytaus sukilime. Jo nurodymais suimami žmones ir tremiami. Radkevičius stengiasi papirkti pinigais net politinius emigrantus, jau ištrukusius iš fasistų nagų į užsienį. Smetonos agentas, totorius Radkevičius, ypatingai įkirejo visiems Perlojos gyventojams tuo, kad jis baisiai persekioja kiekvieną, kas drįsta pereiti Merkį į Lenkijos pusę, kad ten ką nors pigiau nusipirkus. Juk nenuostabu, kad žmones čia jau ant sienos gyvendami turi įvairių reikalų pereiti sieną. Juk negalima gi žmones nuo žmonių atskirti kaip kinų siena tiktai delto, kad jie gyvena kitoje upes puseje. Taip niekur nera. Ir jeigu neturtingas kaimo žmogus, kuris retai kada turi litą kišeniui, nueis per sieną ir nusipirks sau medžiagos du metriu truputi pigiau ne kaip Lietuvoje, tai reik manyti, kad jo už tai bausti nereiketų, nes jis tai daro ne is raškažio, bet is vargo. Bet Radkevičiaus akyse tokie tai baisiausi nusidejeliai. Buvo atsitikimų, kad tas totorius pats begediškai lenda prie moterų ir daro pas jas asmenines kratas. Žmones labai noretų to niekšo atsikratyti, bet tokie jau laikai! Jeigu Smetona apžerge visą Lietuvą, tai kodel totoriui Radkevičiui nejodineti bent ant perlojiškių?

Be Radkevičiaus prie žymesnių juodašimčių reikalinga priskaityti taip pat šaulių burio vadą Gilucevičių. Nors Gilucevičiaus tevas tik misko eiguliu, o jis pats buvo tik kuopos raštininku, bet dabar, fašistų pakeltas į šaulių burio vadus, labai nupuiko ir skaito todel save visur du kartu razumnesniu. Už tai jam moka fašistai kas menesis 70 litų. Beveik visas kaimas jo neapkenčia. Bet ir čia nieko nepadarys. Jeigu valdo totorius Radkevičius, tai kodel negali valdyti Gilucevičius. Dabar toks laikas, kuomet i darbo žmones gali žiureti iš virsaus kas tik nori. Darbo žmogus turi bijoti ir totoriaus Radkevičiaus, ir fasisto Gilucevius, ir paprasto policininko, ir slapto šnipo, ir komendanto, ir kiekvieno karininko, ir kiekvieno, kas šiokiu ar tokiu budu nori užsitarnauti Smetonos padeką. Žmones bijo ir tyli. Bet tiki, kad taip nepasiliks. Tiki, kad turi ateiti toks laikas, kada darbo žmones patys sau bus ponai, o ne fašistų padonai. Tuomet jie ras kelią iš vargo išbristi. Tuomet šių dienų ponai sužinos, kaip reik pūsletomis rankomis duoną sau užsidirbti. Iš žmonių centų jie algų negaus tuomet.

Perlojaus senis.

Iš Moletų moksleivių gyvenimo.

Kaip jau Nr. 14 „Pirmyn" buvo mineta, vidurinė mokykla visą pusmetį neturejo vokiečių kalbos pamokų.

Tais liuoslaikiais, vietoj vokiečių kalbos pamokų, eidavo įvairiais klausimais karštos diskusijos. Mat, sufašistejusioje mokykloje buvo keletas mokinių, kurie, kaip pridera tikriems liaudies sunams, nebijojo ne kančių kenteti, bet ejo už vargdienius. Tuo metu mokyklos administracija sužinojo, kuomi užimami liuoslaikiai ir emė jaunuosius pažangininkus persekioti.

Pradžioje taresi, kad tai „jaunų dienų iliuzijos", todel eme įkalbineti ir įrodinėti, buk socializmas naikinąs nuosavybę, einąs prieš bažnyčią ir t. t. Bet ta laisvosios minties mokinių grupele demesio nekreipe į jų įkalbinejimus ir ginčijosi su visais pedagogais už savąją ideją.

Tada pamate musų „patriotai", kad ta laisvos minties mokinių grupele yra jiems pavojinga ir eme persekioti, ieškodami „nusikaltimų", už ką juos iš mokyklos prašalinus. Tuojau subruzdo ir „dvasiški teveliai", eme kviesti tevus ir jiems pasakoti, kad jų sunus yra bedieviai, bolševikai ir t. t. Mat, tikejosi, kad jie tik rankas „teveliams" bučiuos ir savo sūnus atiduos jų globai. Deja, tevai buvo tokių pažiurų, kaip ir sunus. Tad su vieno kito „bolševiko" tevais pasikalbeję ir matydami, kad iš to nieko neišeis, griebesi kitų priemonių. Bažnyčioj per pamokslus eme kolioti mokinius, kurie tokias bedieviškas knygas skaito (pavardžių ne-

minejo), girdi, jos ir pagadinusios visus tuos bolševikus. Uždraude skaityti laisvosios minties knygas, k. a. „Kulturos“ ir „Varpo“ b-vių leidinius, pažangiuosius laikraščius ir visa, kas pažangu, iš kur gali pažinti tikrąjį pasaulį. Bet staiga persekiojamas nurimo. Taigi musų tie draugai labiau emesi kulturinimuosi darbo. Slapta issiraše žur. „kulturą“, daug socialistinio turinio knygų ir „Jaunimo“ s-gos ženklelių. Netrukus vienas įsidrąsinęs mokinys išsiraše „Jaunimą“ per mokyklą, o kitas „Jaunimo“ s-gos ženklelį įsisege į gimnasciorką (butų ir „Žiežirbos“ ir „Aušrinimkų“ įsisegę, bet už tuos, kaip teko sužinoti, butų pašalinę iš mokyklos).

Tuojau paplito gandai apie tą grupelę mokinių. Kalbejo apie slaptą „Kulturos“ bureli, nors faktinai nebuvo įkurtas. Tada du mokiniai pabugo ir atsisake nuo tos draugystes. Vienas — K. Valiukas tapo skautų d-ves draugininku, kitas — P. Slavinskas jos adjutantu ir eme varyti akciją prieš likusius pažangiuosius jaunuolius.

Beliko tik keturios dienos iki egzaminų. Viskas nurimo Nieko nedraude skaityti pažangiųjų knygu, nei organizuotis. Mat, jie jau buvo sugalvoję kitą budą, kuriuo mane nutildyt „nenuoramas“. Dabar tik atsiduse mokiniaiir eme laisvai skaityti ir organizuotis. Tik staiga, lyg perkunas iš giedro daugaus, trenke — pašalintas iš mokyklos laisvosios minties pirmasai veikejas X. Mokiniai subruzdo. Eme smarkiai pulti ant mokytojų, kad neteisingai pašalintas. Stebetina kad visi mokiniai: nerimavo ir fašistai, ir klerikalai, ir pažangieji. Mat, pašalintasis buvo visiems įtakingas asmuo. Buvo be einą nuo puses pamokų į namus.

Mokytojai, matyt, pabijojo konflikto su mokiniais. Padare nutarimą, kad draugui X, leisti laikyti egzaminai iš keturių klasių, kaipo visai nebuvusiam jų mokyklon. Tuo tarpu su žvalgyba buvo susitarta: kaip tik parvažiuos pasalintasai atostogoms, suimti ir patupdyti į atatinkamą vietą.

Ta jų gudrybe tapo sužinota iš vieno fašistams patikimo asmens, kuriam, kaip „savam žmogui“, jie viską atvirai pasipasakoja.

Po egzaminų, nenoredamas pasiduoti budelių kankinimams draugas X. spruko iš Maletų ir dingo...

Dabar žvalgyba is apmaudo pirstus sau kramto, kad paspruko iš burnos dar vienas skanus kąsnys.

Klajuno Vele.

Iš Biržų padanges.

Praejus gegužes menesio audroms, Biržų padangej oras atslugo. Teroras sustojo siautęs; kratų, areštų, tardymų kaip ir nebegirdeti. Musų didysis žvalgybininkas *Vaišnora* dantį grieždamas begloja ir savo sebrus ragina ieškoti „cicilikų“, bet vilkams avelių gaudymas nesiseka. Ir taip tas „didvyris“, prisikamavęs bedirbdamas „tevynes labui“ ir paskutiniu laiku nieko nepesęs, išsinešdino atostogu. Po atostogų, reikia manyti, to šuniško darbo Vaišnora imsis su didesne energija.

Vasaros metu sodžiuj tylu, ramu; suvargę žmonelai dirba, kruta po laukus; sodžiaus viešasis gyvenimas atrodo visiškai apmiręs. Bet pažvelgus į sodžiaus užkulisinį gyvenimą, t. y. į tą gyvenimą, kuris uždengtas nuo žvalgybos akių, matai visai ką kitą. Ten jaučiama, kaip dieną iš dienos ima vis smarkyn plakti revoliucinis pulsas. Iš rankų į rankas plaukia laisvoji spauda, laisvas drąsiai ištartas teisybes žodis. Slaptai renkasi bureliai jaunuolių, tariasi, kaip apsisaugoti nuo žvalgybos ir provokatorių, ruošiasi revoliucinėn kovon. Kovotojų eiles žingsnis po žingsnio eina prie galutino pasiruošimo nugalabyti įsivyravusią Lietuvoj Smetonos ir jo snipų diktaturą. Seniai, kurie prie revoliucino darbo aktingai nedalyvauja, kalbasi savo tarpe, kad šiais metais Lietuvoj turi kas tai nepaprasto įvykti. Gal tie pranašavimai ir išsipildis.

Prie progos noriu dar priminti, kad Biržų apylinkes sodžiuose sukele daug kalbų buvusi šią vasarą šaulių švente. 29 d. liepos m. Biržuose susirinko to rajono sauliai. Kaip visada, atsirado prie jų ir du juodvarniai — kunigai, kurie dave priesaiką jauniems šauliams. Toji priesaika visus nustebino tuomi, kad kunigai kryžiaus ir evangelijos vardu liepe jaunoliusu šaulius buti ištikimais Smetonai ir ginti jo sostą nuo priešininkų! Bet pats Smetona parode pavyzdį, kad priesaika galima ir sulaužyti. Taigi ir šauliai, atejus reikalui, gales nusisplauti ant ant tos priesaikos ir paties Smetonos.

Laisves Paukštelis.

Apie Varnių inkvizicija.

Iš Varnių mums rašo: „Neužtenka to, kad sergančius tifu laiko drauge su sveikais, neužtenka ir to, kad susirgus ir paprašius pagalbos, išgirsti slykščius koliojimus ir pasityčiojimus, kas žymiai pablogina ligonio padetį, bet pastaruoju laiku prasidejo žiaurus suimtųjų kankinimas. Kankina daugiausia šių metų suimtuosius, paliečia kartais ir iš pernykščių metų čia laikomus, ypač tuos, kurių gimines ar broliai yra emigravę į užsienį. Budelių ranka neaplenkia ir sergančių. „Geraširdis“ Urniežas nusitraukia nuo narų ir ligonius, o jeigu kuris apalpsta, tai paspyręs koja palieka.

Kankinimams vartoja įvairias priemones ir įvairiais budais tą darbą atlieka: šampolais muša kojų apačias, sukioja rankas, laužo pirštus pridejęs tarpupikščiuo šovinius ir t. t.

Tie suimtieji, kurie negauna iš savo namiškių pašalpos, atrodo labai nusilpę—vaiksto vos gyvi sutinusiais veidais...

Laukiame is Jus broliai, pagalbos, bet ar daug iš musų gyvi sulauksime?..“

Taip užsibaigia šis trumpas laiškas. Is jo matyti, kad padetis Varniuose yra nepakenčiama. Bet mums visai neaisku, kokie tų kankinimų tikslai. O gal tais kankinimais norima iššaukti suimtųjų pasipriešinimą, kad gavus progos sudaryti karo lauko teismą? Matyt, „tautos vadams“ nepatogu laikyti metų metais uždarytus kelis šimtus visai nekaltų žmonių, t. y. tokių žmonių, kuriems ir visagale žvalgyba nepajege jokių bylų sufabrikuoti. *S. Budetojas.*

Šnipai Biržų apskr.

Papilys. *Antanas Varanauskas.* Papilio pradžios mokyklos vedejas. Pats šnipineja ir siuntineja mokyklos sargą Jurgi Atlavinį šnipineti.

V. Štreitas — girininkas.

B. Rauba — girininkas.

Petras Čigas — krautuvininkas. Provokatorius ir didelis juodasimtis. Per žmonių neapsižiurejimą ir Centro apsileidimą yra Valstiečių-liaudininkų Partijos, Papilio skyriaus pirmininku.

P. Ladyga, gimnazistas, gyvena Kapliskių vienkiemy.

Vabalninkai Svylių kaimo gyventojas *Klusis.*

Biržai. Buvęs gimnazijos mokytojas *Sileika.*

Svarbiausios Biržų apskr. žvalgybos „žvaigždes“ tai — „komisaras“ *Vaišnora* ir *Lekavičius.* Be to, policininkas *Zalatoris,* perkuniško tipo „tautininkas“; nuo jo kraujagериškumo ne vienas gavo ligą ir net mirtį.

J. B.

Utena. Šiame mieste ir apylinkeje yra susisukęs gan nemažas fašistų lyzdas, kurį gerai palaiko apmokami jų agentai, šnipinedami po mestą turgaus dienomis, šventadieniais ir kitomis, kai tik susirenka dauglau žmonių; ypač landžioja po karčiamas, aludes, arbatines ir kitas daugiau lankomas žmonių vietas. Iš tokių labiausiai pasižymi vienas asmuo, tai buvusis Utenoje policninkas (dabar paliuosuotas) Paragis, gyv. Draničenų kaim. Utenos valšč.

To asmens žymes; didelio uglo, veidas raukšletas, amžiaus apie 55 met. Draugai, šio asmens saugokites ir bukite atsargus. *J. Zo.*

Utena, 24.VIII-28 m.

Emigracijoj.

Iš emigrantų gyvenimo.

Šiomis dienomis polit. emigrantas, stut. Pranas Ancevičius išvyksta į Krokuvos Universitetą aukštąjį mokslą tęsti.

Fašistine Lietuvos valdžia drg. Ancevičiui nutrauke mokslą, išgujo is tevynes svetur vargo vargti. Ir tik deka Socialdemokratų organizacijos pastangoms drg. Ancevičiui, kaipo gabiam publicistui ir literaturos kritikui, bus galimybe emigracijos laiką isnaudoti studijoms, pagilinimui humanitarinių mokslų.

Lietuvos visuomene, ypač darbininkų klase, gales is jo susilaukti rimto Lietuvos dirvonų arėjo, stipraus kovotojo už Lietuvos darbininkų idealus.

Kokiais tikslais Čiučelis atvažiavo į Rygą?

Mokytoją Čiučelį kitados šiauliuose piliečiai žinojo. Jis maisesi darbininkų tarpe, tulą laiką net buvo įstojąs į socialdemokratų partiją. Megdavo rašineti apsakymelius. Bet priemęs moterystes sakramentą jis „apturejo Dievo mylistą ir išganymą": moteris greit išvare is jo galvos „socialističeskuju dur". Čiučelis aprimo: nuo partijos pasitrauke, mitingose apie pamestą federanto „makį" nebepasakojo ir įgijo „piliečio" vardą, kuris valstybes reikalus stato aukščiau už savo asmens.

Bet štai, aprimęs ir sąmanoms apaugęs Čiučelis visai nelauktai ir netiketai atbruzda į Rygą, ne mažiau ir ne daugiau, tik kaipo politinis emigrantas! Girdi, is fašistines žvalgybos nagų istrukęs ir kaip vejas dumęs į svetingąją Rygą!

Iš fašistines žvalgybos istrukęs?!.. galva kraipydamas dvejoja rygietis, kuris prityrimo pamokintas su įtarimu pasitinka kiekvieną naujoką, jeigu sis is anksčiau ne visai aiškus, arba jeigu jo „begimo" motyvai nepakankamai įtikinantį.

Čiučelis begęs is žvalgybos nagų!.. Delko?..

Argi už tai, kad 1922 m. mitinguese apie „makį" pasakojo? Ar kad gavęs is jaunos pačios įkvepimą rašinejo į federantų „Darbininką"?

Rygietis perkratęs visą mokytojo Čiučelio gyvenimą ir jo „veikimą", turi pagrindą manyti, kad jis tą ekskursiją padare su žinia vienos Lietuvoj esančios, plačiai pagarsejusios įstaigos, atlikimui specialių misijų.

Rygietis tiki, kad tos Čiučelio misijos greitu laiku paaiškes.

Dabar, kaip tenka patirti, Čiučelis artimai draugauja su Vikoniu.

Kažino-Tasraše.

Tauragės sukilimo minėjimas.

Rugsėjo men. 9 d. sukako lygiai metai nuo Taurages sukilimo. Ta diena yra itin brangi ir įsidemetina Lietuvos darbo žmonems. Bet deja, ji, del šlykštaus fašistinio režimo, negalejo buti tinkamai pamineta. Liaudis negalejo viesai mineti savo pirmutinių laisves karžygių, kritusių nuo fašistinio teroro kulkų. O fašistai, pasityčiojimui iš tauragiečių, savo spaudoj primine, kad „Taurages pučo" byla baigiama tvarkyti ir netrukus busianti perduota Teismui. Vadinas, sukilelius ruošiasi teisti *tie,* kurie patys turi buti liaudies teismo teisiami. Bet ta diena ateis ankščiau ar veliau. Lai šiandien fašistai kelia sau puotą ant nekaltų žmonių lavonų, lai tyčiojasi iki jie padeties seimininkai, iki liaudis nepasiruose tikram teismui. Teisme, bus teisiami tikrieji kaltininkai-fašistiniai banditai, bet ne tie, kurie garbingai žuvo už liaudies laisvę.

Bet neatsižiurint į visus sunkumus, Taurages sukilimo metine diena vis delto buvo minima gan plačiai Lietuvoj. Gautomis žiniomis iš Lietuvos, daugely vietų tą dieną darbo žmones kaip galedami paminejo. Iš vienos vietos mums rašo:

„Fašistai buvo labai nervingi, besiartinant Taurages sukilimo metinei. Bijodami, kad kas nors neatsitiktų, jie visoj Lietuvoj arestavo labai daug nekaltų žmonių. Masiniai areštai pasipyle visur. Bet mes vis delto minejom sukaktuvių dieną. Slaptai susirinkom viename Žemaitijos miškų, prisisegem gedulos ženkliukus ir pasidalindami mintimis, paminejom žuvusius kovos draugus. Tą dieną. mes davem viešą priesaiką, kad kovosime iki paskutinio kraujo lašo, kol sutriuškinsim fašistų diktaturą ir atkersinsim už draugų mirtį. Be to, nuo musų kovos organizacijos siunčiame širdingiausius linkejimus visiem tiems Tauragiečiams, kurie fašistinio teroro buvo priversti apleisti gimtąjį kraštą. Tęskite toliau kovą, idejos draugai, mes esame kartu su jumis".

Iš kitų vietų, kurių delei konspiracijos negalime skelbti, gauti taip pat panašus pranešimai ir sveikinimai. Iš jų galimą spręsti, kad Taurages sukilimo metine diena, darbo žmonių tarpe buvo priesaikos diena, kurioj jie prisieke tęsti kovą iki laimejimui.

Polit.-emigrantai, gyvenantieji Vilniaus krašte, Taurages sukilimo metinę svente iskilmingai. Šventes iškilmes atsibuvo Gardine, kur yra susispietę dauguma emigrantų. Susirinkę nuo darbo, rugsejo 8 dieną išrinko iš savo tarpo komitetą ir nustate paminejimo programą.

Rugsejo men. 9 d. visi polit.-emigrantai, prisisegę raudonus ženklelius su juodomis gėdulos juostelemis, susirinko į bendrabučio salę. Atidarius drg. Jankauskui susirinkimą, buvo sudainuotos atatinkamos revoliucines dainos. Po to, seke paskaitos ir eile atsiminimų is tauragiečių ir iš kitų vietų emigravusių tarpo. Pasibaigus paskaitoms ir atsiminimams, susirinkimo dalyviai sudainavo: „Neverkit pas kapą". Po piet. iškilmes buvo tęsiamos toliau, pasakojant įvairius atsiminimus is politinio gyvenimo ir dainuojant revoliucines dainas. Velai vakare, pasakęs atatinkamą kalbą, dr. Jankauskas uždare susirinkimą, ir visi pakilusiu kovos upu, pilni energijos ir pasiryžimo išsiskirste.

Kas kovoja su fašizmu platina — „Pirmyn".

Ats. Redaktorius ir leidėjas: Stasys Dainauskas. „ZORZA" Spaustuvė Vilniuje.